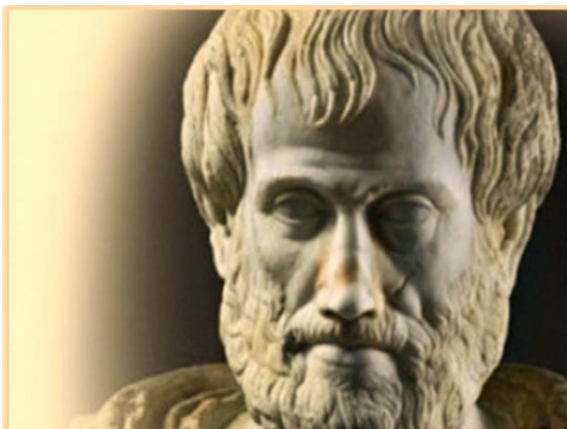

Ο ΥΜΝΟΣ ΣΤΗΝ ΑΡΕΤΗ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ

Υπό

Ελευθερίου Διαμαντάρα

Αθήναι Σεπτέμβριος 2015

Ο Διογένης Λαέρτιος στο σπουδαίο βιβλίο του «**ΒΙΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ**», αναφέρεται στους βίους και τις διδασκαλίες πολλών σπουδαίων αρχαίων Ελλήνων Φιλοσόφων. Στο κεφάλαιο που αφιερώνει στην ζωή και στο έργο του Αριστοτέλη, μεταξύ πολλών άλλων σημαντικών πληροφοριών που ρίχνουν αρκετό φως στην μεγάλη προσωπικότητα του σπουδαίου Φιλοσόφου και θεμελιωτή των επιστημών, μας παραδίδει και έναν **Ύμνο** που συνέθεσε για την **Αρετή**.

Η πληροφορία αυτή είναι άκρως σημαντική και αξιοσημείωτη, διότι η συγκεκριμένη ιδιότητα του Αριστοτέλη ως υμνογράφου, παραμένει άγνωστη για το ευρύ κοινό, διότι αναφέρεται σπανιότατα. Γνωρίζουμε ότι ο Πίνδαρος είχε γράψει παρόμοιους ύμνους προς τους θεούς κατόπιν αναθέσεων από Ολυμπιονίκες, οι οποίοι είχαν διακριθεί σε ποιητικούς αγώνες, και είχαν καταστεί και Πυθιονικοί. Είναι πιθανόν ο Αριστοτέλης να είχε εμπνευστεί από τον Πίνδαρο, όμως όπως θα δούμε στην συνέχεια, τον ύμνο αυτόν, τον έγραψε για έναν εντελώς διαφορετικό λόγο.

Είναι γνωστό ότι ο Αριστοτέλης, εκτός από την Φιλοσοφία, την Λογική και τις Επιστήμες, έχει ασχοληθεί διεξοδικά με το μέγιστο θέμα της

κατάκτησης της Αρετής. Αναφέρεται κυρίως στα βιβλία του «**Ηθικά Νικομάχεια**» και «**Ηθικά Ευδήμεια**», παρέμενε όμως άγνωστο το γεγονός ότι υπήρξε και υμνογράφος, κάτι το οποίον μας το επιβεβαιώνει ο διασωθείς «**Ύμνος προς την Αρετή**».

Ο Αριστοτέλης συνέθεσε τον **Ύμνο προς την Αρετή** για να τιμήσει την μνήμη του φιλοσόφου Ερμεία από την πόλη Αταρνέα της Ιωνίας. Περί το 350 π.Χ., ο Ερμείας φοίτησε στην Ακαδήμεια του Πλάτωνος, υπήρξε μαθητής του Πλάτωνος και συμμαθητής του Αριστοτέλη με τον οποίον συνδέθηκε με στενή φιλία η οποία διατηρήθηκε όσο ζούσε. Όταν επέστρεψε στην πόλη Αταρνέα, απέκτησε εξουσία και ορίστηκε από τους Πέρσες διοικητής σε μία περιοχή της Μικράς Ασίας απέναντι από τη Λέσβο. Οι κυριότερες πόλεις της επικράτειας αυτής, ήταν η Άσσοσ και ο Αταρνεύς. Ο Ερμείας ήταν φίλα προσκείμενος προς την Μακεδονική δυναστεία, είχε πολιτικούς δεσμούς με τον Φίλιππο - τον πατέρα του Μεγάλου Αλεξάνδρου - με τον οποίον συνεργαζόταν κρυφά για την απελευθέρωση των υπόδουλων Ελληνικών πόλεων όλης της Ιωνίας. Ο αντίπαλος της Μακεδονικής δυναστείας και του Φιλίππου Δημοσθένης (10, 32), περιγράφει τον Ερμεία ως άνθρωπο ο οποίος γνωρίζει και συμπράττει στα σχέδια του βασιλιά της Μακεδονίας εναντίον των Περσών.

Ο Ερμείας θέλησε να διαδώσει την φιλοσοφία και να προσδώσει αίγλη στην αυλή του με την παρουσία ενός σημαντικού φιλοσόφου, όπως είχε κάνει παλαιότερα ο **Διονύσιος ο Β΄ των Συρακουσών**, όταν είχε προσκαλέσει δύο φορές στην αυλή του τον **Πλάτωνα**. Αποφάσισε να δημιουργήσει μία φιλοσοφική σχολή στην Άσσο. Προσκάλεσε τον Αριστοτέλη να πάει μαζί με μερικούς μαθητές του, μεταξύ τους ήταν και ο διάδοχός του στο Λύκειο, Λέσβιος φιλόσοφος Θεόφραστος. Ο Αριστοτέλης αποδέχτηκε την πρόσκληση και παρέμεινε στην Άσσο περίπου δύο χρόνια από το 347 έως και το 345 π.Χ.. Γνωρίζουμε ότι οι δύο άντρες συνδέονταν εκτός από την φιλοσοφία και την φιλία που είχαν αναπτύξει, και με συγγενική σχέση. Ο Δίδυμος (6, 6, σελ. 23 Diels - Schubart) αναφέρει την οικειότητα που συνέδεε τον Ερμεία με τον Αριστοτέλη, διότι είναι γνωστό ότι η δεύτερη σύζυγος του Αριστοτέλη Πυθιάς, η πρώτη είχε πεθάνει, ήταν ανεψιά και υιοθετημένη κόρη του Ερμεία.

Ο Αριστοτέλης το 341 π.Χ., ενώ βρισκόταν στην Μίεζα κοντά στον Αλέξανδρο και στους συμμαθητές του, πληροφορήθηκε ότι ο Ερμείας είχε συλληφθεί από τον **Ρόδιο Μέντορα** διότι είχε πληροφορηθεί τις ενέργειές κατά των Περσών, αυτός τον παρέδωσε στον βασιλέα των **Περσών Αρταξέρξη τον Γ΄**. Ο Αρταξέρξης βασάνισε τον Ερμεία, για να του αποκαλύψει τα σχέδια του Φιλίππου για την εκστρατεία που είχε κατά νου να οργανώσει κατά των Περσών, όμως ο Ερμείας δεν αποκάλυψε τίποτα. Λίγο πριν πεθάνει, ζήτησε να στείλει μία επιστολή

στους φίλους του, με την οποία τους πληροφορούσε ότι δεν έκανε τίποτε ανάξιο κατά της φιλοσοφίας και της φιλίας (Δίδυμος 6, 15-17).

Η όλη συμπεριφορά και η στάση αυτή του Ερμεία, έκανε μεγάλη εντύπωση στον Αριστοτέλη, ο οποίος όταν επέστρεψε στην Αθήνα το 338 μ.Χ. και ίδρυσε το Λύκειο, φρόντισε να κρατήσει ζωντανή τη μνήμη του Ερμεία με δύο τρόπους:

Ο πρώτος ήταν να στήσει το άγαλμά του στους Δελφούς με την ακόλουθη επιγραφή (Διογ. Λαέρτ. 5, 6):

«Τούτον τον άνθρωπο τον σκότωσε κάποτε ο βασιλεύς των τοξοφόρων Περσών ανόσια, τον ιερό των μακαρίων θεών νόμο παραβιάζοντας. Δεν τον νίκησε καθαρά με τη λόγχη του σε ματωμένο αγώνα, αλλά με τη βοήθεια της πίστης άνδρα δολίου».

Αναλύοντας τον Ύμνο, διαπιστώνουμε μία άλλη ενδιαφέρουσα τάση στον εσωτερικό κόσμο του φιλοσόφου, η οποία αποκαλύπτει πλέον καθαρά τον χαρακτήρα, τις αντιλήψεις του, καθώς επίσης και τις ευαισθησίες του.

...Ο δὲ ὕμνος ἔχει τοῦτον τὸν τρόπον (Ar. fg. 5 Diehl, 842 Page).

... Αυτός ο ὕμνος λοιπόν περιέχει τα ακόλουθα:

Ύμνος προς την Αρετή

«**Ἄρετὰ πολύμοχθε γένει βροτείωι,
θήραμα κάλλιστον βίωι,
σᾶς πέρι, παρθένε, μορφᾶς
καὶ θανεῖν ζηλωτὸς ἐν Ἑλλάδι πότμος
καὶ πόνους τλήναι μαλεροῦς ἀκάμαντας·
τοῖον ἐπὶ φρένα βάλλεις
καρπὸν ἰσαθάνατον χρυσοῦ τε κρείσσω
καὶ γονέων μαλακαυγήτοιό θ' ὕπνου.
σεῦ δ' ἔνεκεν ὁ διὸς Ἡρακλῆς Λήδας τε κοῦροι
πόλλ' ἀνέτλασαν ἐν ἔργοις
σὺν ἀγρεύοντες δύναμιν.
σοῖς τε πόθοις Ἀχιλεὺς Αἴας τ' Αἶδαο δόμους ἦλθον·
σᾶς δ' ἔνεκεν φιλίου μορφᾶς Ἄταρνεός
ἔντροφος ἀελίου χήρωσεν αὐγᾶς.
τοιγὰρ ἀοίδιμος ἔργοις,
ἀθάνατόν τέ μιν αὐξήσουσι Μοῦσαι,
Μναμοσύνας θύγατρεις,
Διὸς ξενίου σέβας αὐξουσai φιλίας τε γέρας βεβαίου».**

Προσαρμογή

«Αρετή, που των θνητών το γένος με μόχθους πολλούς σε κατακτά,
της ζωής κάλλιστο θήραμα,
για την δική σου όψη, παρθένε,
ακόμη και ο θάνατος είναι ζηλευτή στην Ελλάδα μοίρα
κι η αντοχή σε κόπους φοβερούς και ακάματους.
Τόσο πολύτιμος είναι ο καρπός που τρέφεις μέσα στον νου,
ισαθάνατος, από το χρυσό ανώτερος
κι από τους γονείς κι από τον ύπνο που μαλακώνει τα μάτια.
Για χάρη σου του Δία, ο Ηρακλής, της Λήδας οι γιοί
πολλά υπέφεραν στους άθλους τους,
τη δύναμη σου θηρεύοντας,
από έρωτα για σένα ο Αχιλλέας και ο Αίας κατήλθαν στα δώματα του Άδη.
Για την αγαπημένη σου μορφή, ο Ερμείας του Αταρνέως
άφησε το φως του ήλιου
Για αυτό και του αξίζει ο ύμνος των έργων του
κι αθάνατο θα τον κάνουν οι Μούσες,
της Μνημοσύνης οι θυγατέρες,
που ψάλουν το σέβας του ξένιου Δία και το βραβείο της σταθερής
φιλίας».

Η προσαρμογή του κειμένου στη νέα Ελληνική, επεδίωξε να μεταφερθούν πλήρη τα νοήματα, οι σκέψεις και η ποιητική διάθεση του Αριστοτέλη, έτσι ώστε να γίνει κατανοητό ότι η απόκτηση της Αρετής είναι πιο σπουδαία ακόμα και από το χρυσάφι όλου του κόσμου.

Ανάλυση του Ύμνου:

Η δομή του ύμνου στην Αρετή είναι σαφέστατη, δεν πρέπει να λησμονούμε ότι είναι γραμμένος από τον πατέρα της ποιητικής, τον Αριστοτέλη:

Στίχοι 1- 8: Έπαινος της Αρετής, για χάρη της οποίας ο άνθρωπος είναι έτοιμος να υποφέρει δεινά, ακόμη και τον θάνατο. Η απόκτησή της ισοδυναμεί με την αθανασία.

Στίχοι 9 - 12: Ηρωικές αναφορές το αποδεικνύουν: Τα τέκνα του Διός κέρδισαν την αθανασία, χάρη στον αγώνα τους για την κατάκτηση της αρετής, το ίδιο και ο Αχιλλέας και ο Αίας, όπως περιγράφει ο Όμηρος.

Στίχοι 13 - 18: Το ίδιο και ο Ερμείας, ο οποίος πέθανε για χάρη της Αρετής, θα τιμηθεί από τις Μούσες με αυτό το ποίημα που εκτιμά την σταθερή φιλία.

Για να συνθέσει τον Ύμνο ο Αριστοτέλης, εμπνεύσθηκε από το ύφος ενός Πινδαρικού ύμνου, ο οποίος εκθειάζει την προσωποποίηση της ανθρώπινης αρετής και της τελειότητας. Για να ακούγεται το ποίημά του ως ύμνος χρησιμοποίησε πολύ το δεύτερο πρόσωπο, όπως ο

Πίνδαρος ξεκινούσε συχνά έναν επινίκιο ύμνο με την επίκληση κάποιας θεότητας. Επίσης, όπως ο Πίνδαρος μετά τον έπαινο της θεότητας, χρησιμοποιεί σαν παράδειγμα τις ηρωικές πράξεις ηρώων και ημιθέων, όπως του Ηρακλή και του Αχιλλέα για να επαινέσει τον αθλητή, για τον οποίο είχε συνθέσει τον ύμνο, έτσι και ο Αριστοτέλης, παράλληλα με τον ύμνο της Αρετής, επαινεί και έναν ενάρετο άνθρωπο και φλογερό Έλληνα πατριώτη τον Ερμεία.

Ο Αριστοτέλης εκτός από φιλόσοφος και επιστήμων, ασχολείται και προσεγγίζει το θεμελιώδες θέμα της Αρετής με θαυμάσιο τρόπο, και αναδεικνύει τα πολύτιμα πνευματικά δώρα των Μουσών, τα οποία ήσαν και παραμένουν διαχρονικά και απαραίτητα σε όλες τις εποχές.

Στην εποχή στην οποία ζούμε, της απόλυτης πνευματικής παρακμής, όπου η έννοια των ηθικών αρετών ή κάποιων αντίστοιχων παρεμφερών εννοιών έχουν αμβλυνθεί και τείνουν να ξεχαστούν, ο ύμνος του Αριστοτέλη προς την Αρετή, είναι ένα θαυμάσιο ανάχωμα για τις παραπαιούσες κοινωνίες.

Δηλώνει με έμφαση ότι στην ζωή μας, δεν αποτελεί μοναδικό κριτήριο η αξία του κέρδους και του ωφελιμισμού, αλλά αντίθετα οι ηθικές αξίες οι οποίες σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, είναι πιο πολύτιμες και από όλο το χρυσάφι του κόσμου, τονίζοντας με έμφαση ότι είναι ικανές να μας οδηγήσουν δια της Αρετής στην Ευδαιμονία και έως την Αθανασία.

Πρέπει να κατανοήσουμε, ότι η οικονομική κρίση την οποία βιώνουμε, οφείλεται σε μία πολύ μεγαλύτερη και εν πολλοίς σκόπιμη **Κρίση Αξιών**, που έχει ξεκινήσει με την αποκοπή μας από την αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία και την παραμέληση των ανθρωπιστικών επιστημών, οι οποίες αποτελούσαν την μόνη ασφαλή μέθοδο και ήσαν ικανές να οδηγούν στην οδό των ορθών λύσεων σε όλα τα προβλήματα που ανακύπτουν. Επίσης βοηθούσαν να κατανοήσουμε τον πραγματικό σκοπό της ζωής μας, γεγονός που έχουμε απόλυτη ανάγκη, διότι τις τελευταίες δεκαετίες τον έχουμε απεμπολήσει.

Ο Ύμνος του Αριστοτέλη προς την Αρετή, ως αποτελέσει για όλους μία επίκληση προς τις Μούσες, ώστε να εμπνεύσουν και να οδηγήσουν τους πολίτες να ασχοληθούν με πνευματικές δημιουργίες, οι οποίες θα οδηγήσουν τις παραπαιούσες κοινωνίες σε νέες προαγωγικές ατραπούς.

Η δημιουργία θετικών σκέψεων, η συγγραφή κάποιου βιβλίου, η σύνθεση ενός ποιήματος ή ενός ύμνου, η ενασχόληση με κάποια τέχνη ή ακόμα η κατανόηση κάποιας μυστικής και μυητικής διδασκαλίας, αποτελούν άριστες πνευματικές και θετικές ενασχολήσεις, οι οποίες είναι ικανές και μπορούν να μεταμορφώσουν την ζωή κάθε θνητού, να ανεβάσουν το πνευματικό επίπεδο και να τον οδηγήσουν έως τα πρόθυρα της Ευδαιμονίας.

Ο δεύτερος τρόπος με τον οποίο τίμησε τον Ερμεία ήταν ο ακόλουθος; Ο Αριστοτέλης όρισε στο Λύκειο των Αθηνών να άδεται μετά από κάθε γεύμα ένα άσμα στη μνήμη του Ερμεία, το οποίον είχε συνθέσει ο ίδιος. Το 323 π.Χ, μετά το θάνατο του Αλεξάνδρου, όταν οι Αθηναίοι εξεδίωξαν την Μακεδονική φρουρά, κάποιος ονόματι **Δημόφιλος** κατηγόρησε τον Αριστοτέλη για ασέβεια, επειδή είχε καθιερώσει στη σχολή του αυτόν τον παιάνα προς τον Ερμεία. Παρά του ότι, το άσμα δεν προσφωνούσε τον Ερμεία ως θεό, τονίζοντας μάλιστα τον θάνατό του, οι θεοί ήσαν **ανόλεθροι – αθάνατοι**, ούτε και περιελάμβανε το **Παιανικό Επίφθεγμα** που συναντάμε σε άλλους παιάνες, οι οποίοι είχαν συντεθεί προς τιμήν ανθρώπων για την θεοποίησή τους, όπως για τους Λύσανδρο, Κρατερό, Πτολεμαίο και άλλους. Για να αποφύγει αυτή την σκόπελο είχε φροντίσει η μόνη αναφορά προς τον Ερμεία να είναι έμμεση, τον αποκαλεί του **Αταρνέως το θρέμμα**.

Παρά ταύτα, ο Αριστοτέλης για να αποφύγει την βεβαία καταδίκη του ως φιλομακεδών, εγκατέλειψε εσπευσμένα την Αθήνα, άφησε στην θέση του Λυκειάρχη τον Θεόφραστο, και κατέφυγε στα κτήματα της μητέρας του στην Χαλκίδα όπου και πέθανε πριν παρέλθει ένας χρόνος.

Σχετικά με αυτό το θλιβερό ιστορικό γεγονός, γράφω αναλυτικά στο 3^ο βιβλίο μου «**ΑΡΧΕΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ – ΣΟΦΙΣΤΕΣ – ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΜΕΤΑΣΩΚΡΑΤΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ**».

Ελευθέριος Διαμαντάρας